

UVOD

Pričujoče besedilo je namenjeno strnitvi opažanj, ki se ponujajo skozi obsežna in pretežno zgodovinsko-deskriptivno obarvana poglavja moje doktorske disertacije in knjige o Slovenski politični emigraciji (SPE) v Argentini. Analize in oblikovani modeli niso le ekstrakt že zapisanega in ugotovljenega, ampak pripomoček za lažje razumevanje vprašanja vpliva političnosti na etničnost v izseljenstvu ter same SPE v Argentini in vseh podobnih (pa čeprav po svoje gotovo specifičnih) izseljenskih skupnosti.

Čeprav je prvi vtis, da je bilo o tej skupnosti že vse napisano, kar je mogoče o njej napisati, se je v desetletju stikov z njo pokazalo, da gre za živo telo, ki je umeščeno v prostor in čas ter se spreminja v skladu z njunima zakonitostma. Kako hitro in kakšno je to spreminjanje, je odvisno od številnih dejavnikov, ki jih bomo spoznali v nadaljevanju. Preden se lotim same organizacijske in idejnopolične strukture slovenske politične emigracije v Argentini, naj povzamem temeljne vzroke za njeno tako izrazito ohranjenost, »zamrznjenost« v času.

Naloga raziskave je bila sicer ugotovitev in opis vpliva političnosti na ohranjanje etnične identitete, vendar v široki paleti dejavnikov ne gre prezreti tudi tistih najbolj »tehničnih« in logičnih. Ti dejavniki oziroma okoliščine so imele odločilen prispevek v mozaiku, ki sestavlja podobo nekdanje in sedanje SPE.

1.

Najprej naj omenim pomen notranje organiziranosti. Ta se je po spletu zgodovinskih okoliščin formirala že v begunskih taboriščih¹, dokončno pa se je izoblikovala v prvih letih po prihodu v novo okolje in se nato skozi desetletja samo še nadgrajevala in izpopolnjevala ter se prilagajala razmeram. Organiziranje informiranja, šolstva, verskega, političnega in kulturnega življenja sicer še zdaleč ni bilo lahka naloga, ven-

¹ John Corsellis, nekdanji angleški vojaški socialni delavec v vetrinjskem taborišču, je o slovenski politični emigraciji napisal vrsto člankov, že avgusta 1945 pa je svojim oblastem poročal o močni organiziranosti v slovenskem taborišču. Med vzroki za ohranjanje narodne identitete navaja na prvem mestu močno prisotnost vere in katoliških duhovnikov, visoko stopnjo povezanosti med etnično in osebno identiteto pri beguncih, navzočnost velikega števila intelektualcev in osebnosti z vodstvenimi sposobnostmi ter naravno dejstvo 550 otrok, ki so pomenili zagotovilo za prihodnost. (Corsellis 1997, 134)

dar pa je že imelo nekakšno predzasnovo iz taborišč. Celotna organizacija je bila razmeroma trdna, slonela je na formalni in neformalni hierarhiji, ki sta se ohranjali predvsem s pomočjo močne politične socializacije in moralnega vrednotenja.

2.

O kakršni koli organiziranosti bi težko govorili, če ne bi prišlo do skoraj skupnega prihoda in razmeroma strnjene poselitve. Prav problem poselitve je bil tisti, ki je po nekaj letih začel ogrožati delovanje skupnosti kot celote, a je bil presežen s pomočjo krajevnih domov in Medorganizacijskega sveta.² Na tem mestu naj dodam še vlogo »mita vrnitve« v domovino, ki pa v celoti gledano ni imel odločilnega vpliva na ohranjanje politične ali etnične identitete in strukture SPE.

3.

Šolstvo, kultura, versko življenje itd. bi bili organizirani bistveno slabše in na nižji ali vsaj drugačni ravni, če ne bi bilo med člani skupnosti kar četrtnina izobraženec, od tega kar okoli 80 duhovnikov.

Ti trije dejavniki oziroma »tehnična« dejstva so posledica političnih vzrokov same izselitve in hkrati vzrok političnega (in narodnostnega) delovanja v izseljenstvu.

Omeniti pa moramo še dva vzroka, povezana z dominantnim okoljem imigrant-ske družbe.

4.

Kulturni pluralizem oziroma multikulturalizem, ki se je kazal v politiki argentinske države, je tej in številnim drugim etničnim skupnostim omogočil popolnoma nemoteno delovanje in negovanje izvornih etničnih tradicij in vrednot, kar je gotovo imelo korenine v izrazito multietnični sestavi argentinskega prebivalstva (o multikulturalizmu več: Lukšič-Hacin 1999).³ SPE ni imela z argentinsko oblastjo nikoli nikakršnih težav, pri čemer je imela tudi nekaj zgodovinske sreče, da je bila ta oblast pretežno protilevičarska, od tu dalje pa izrazito permisivna. Predvojni slovenski izseljenci so prav zaradi politične usmeritve nekaterih svojih skupin doživeli oviranje in onemogočanje ne le političnega, ampak tudi kulturnega delovanja. Pomembno je tudi dejstvo, da je Argentina sprejela ne le zdrave, za delo sposobne osebe, ampak tudi vse

² SPE v Argentini je organizirana prek osrednje krovne organizacije Zedinjena Slovenija, sicer pa jo sestavlja vrsta krajevnih slovenskih domov v Buenos Airesu, Miramaru, Barilochah in Men-dozi. Medorganizacijski svet predstavlja povezovalno in usklajevalno telo.

³ Multikulturalizem je v povezavi z migracijskimi situacijami najširše opredeljen. Označuje vse možne pojavne oblike etnične heterogenosti, do katerih je prišlo zaradi selitev. Pojem multikulturalizem v tem primeru ne pove, kakšni odnosi so se vzpostavili med dominantno kulturo/družbo in manjšinskimi etničnimi skupnostmi. Je zgolj sporočilo o obstoju etnične heterogenosti in kulturnih razlik. Drugače se pojem multikulturalizem uporablja v različnih kontekstih in pomenih, hkrati pa se v razpravah o multikulturalizmu pojavljajo še pojmi kulturni pluralizem, interkulturalizem in transkulturalizem. Pojem multikulturalizem lahko označuje konkretno kulturno/družbeno stvarnost, kadar se več etničnih skupnosti nahaja v isti državi. (Lukšič-Hacin 1999, 15)

družinske člane ne glede na spol, starost ali zdravstveno stanje, kar je bila izjema v imigracijskih politikah večine priseljenjskih držav.

5.

Slovenska politična skupnost je ostala tako trdno izolirana od vplivov argentinske družbe tudi zaradi svoje izrazite kulturne samozadostnosti. Znašla se je v fizično oddaljeni in kulturno dokaj drugačni družbi. Sprožil se je obrambni mehanizem, ki je povzročil večjo medsebojno povezanost in kulturno introvertiranost. To je še podkrepil občutek kulturne večvrednosti, temelječ na večjih intelektualnih, organizacijskih in delovnih sposobnostih, kot jih je v času prihoda zmogla večinska kultura. Na ta način se je okrepila samozavest, žal v nekaterih skrajnih primerih tudi v obliki prikritega ali odkritega rasizma. Vzrok in posledica tega je bila tudi močna endogamija, poročanje znotraj etnične skupnosti. Leta 1959 je bilo po raziskavi Katoliške akcije med 1.052 slovenskimi družinami, ki so štejele 4.114 oseb, samo 29 mešanih zakonov (J. Rant 1962b, 68). Čeprav je šlo za pripadnike prve generacije, je številka več kot zgovorna. Zelo dobrodošla je raziskava Avgusta Horvata (1996, 149), ki prikazuje naslednjo razpredelnico o slovenskih oziroma narodnostno mešanih zakonih, pri čemer avtor pripominja, da številke za mešane zakone niso popolne, saj jih mnogi ne prijavljajo slovenskemu dušnemu pastirstvu, nekaj je civilnih zakonov, nekaj pa tudi zunajzakonskih zvez, o čemer ni podatkov:

Obdobje	Slovenski zakoni	Mešani zakoni
1948-1950	55	10
1951-1955	117	2
1956-1960	94	18
1961-1965	79	20
1966-1970	83	35
1971-1975	72	66
1976-1980	75	100
1981-1985	74	78
1986-1990	78	91
1991-1995	68	95

Razmerje se je do današnjih dni bistveno spremenilo in se nagiba v korist mešanih zakonov (posebej v primeru majhne slovenske etnične skupnosti v Mendozi), vendar pa natančnih podatkov še nimamo.

V predhodnih razpravah (Žigon 1998) se dotikam značilnosti in kakovostnih ravni ohranjenosti etnične identitete v izseljenjski situaciji s poudarkom na drugi generaciji. Med devetimi »ravnmi«, v katere pogojno razvrščam občutenje etnične identitete, ni posebej navedenih političnih dejavnikov, saj je politično delovanje v odnosu do izvirsne domovine pri pripadniku druge generacije lahko kvečjemu posledica visoke stop-

nje identifikacije s primarno kulturo in izrazite politične socializacije v izseljenški skupnosti; je le ena od oblik »mobilizacijske identitete«.

Na tem mestu je potrebna primerjava: če sem v omenjenih raziskavah razvil model gibljive lestvice kvalitativnih stopenj občutenja primarne oziroma izvirne (slovenske, emigrantske) etnične identitete v izseljenstvu, tokrat govorimo o gibljivi »paleti« ravni političnosti. Te skupine ravni ne moremo imenovati »lestvica«, saj se ne udejanjajo na višjem ali nižjem, ampak drugačnem nivoju, horizontalno, njihovo udejanjanje pa nima prave povezave s »stopnjo« političnosti ali etničnosti, pojavljajo se vzporedno, prepletano. Gre v bistvu za temeljne »postulate«, komponente, idejne premise SPE, kot so *protikomunizem*, *katolicizem* in *nacionalizem*, katerim lahko z drugačnih miselnih ravni pripojimo še pomen vključenosti v *organizacijsko strukturo* (krajevni domovi, krovna organizacija) in čustveno povezanost z zgodovino *domobranstva* (od bojevanja do povojnih pobojev). Na teh ravneh so pripadniki SPE »žive-li« in »živijo« politiko.

Ob opazovanju medsebojnih razmerij, pojavnih oblik, funkcioniranja in strukturanosti ter vplivov na ohranjanje etničnosti se bližamo vzpostavitvi modela ohranjanja kulturnopolitične identitete v izseljenstvu. Ta je hkrati izhodišče in posledica (opisa) strukture konkretne izseljenske skupnosti SPE v Argentini.

MODEL OHRANJANJA KULTURNOPOLITIČNE IDENTITETE

Splošen model »ohranjanja etnične identitete«, ki ga deloma povzemam po razpravi iz leta 1998 (Žigon 1998b, 101), je modificiran v luči razprave o specifični politični emigraciji.

Kulturni etnična in politična identiteta določene skupnosti in posameznika znotraj nje se ohranjata v odvisnosti od različnih dejavnikov, med katerimi je najpomembnejši vzrok izselitve. V primeru SPE je bil to izrazito ideološko-politični, lahko dodamo tudi pridevnik »verski« vzrok. To dejstvo določa izvor emigracije, njeno delovanje in identiteto. Specifičnost takega vzroka je v veliki emotivni energiji, ki jo vsebuje in ki služi kot glavna motivacija za ohranjanje specifične kulturnopolitične identitete v izseljenstvu.

Na obliko, način in s tem stopnjo ohranjanja vplivajo različni (pred kratkim opisani) »tehnični dejavniki«, pogojeni s trenutnimi zgodovinskimi okoliščinami:

- 1.) časovna in prostorska strnjenost preselitve in naselitve;
- 2.) izobrazbena struktura populacije;
- 3.) notranja organiziranost, trdnost strukture;
- 4.) imigracijska politika države vselitve;
- 5.) stopnja introvertiranosti skupnosti, pogojena z različnostjo, super- oziroma inferiornostjo večinske kulture.

Glavno vlogo v modelu igrajo temeljni postulati, konstante, ki določajo skupnost oziroma njeno specifičnost. To sta v našem primeru vera ter politika/ideologija (poj-

ma navajam skupaj, ker se izrazito prepletata tako v dejanskem delovanju kot v pojmovanju članov skupnosti).

Kot bomo ugotovili v nadaljevanju, je vera in z njo institucija slovenske katoliške cerkve tista, ki najmočnejše vpliva na politično in drugo delovanje; zvestoba veri oziroma nasprotovanje usmeritvi, ki je bila do nje sovražna, sta bila glavna razloga medvojnih in povojnih dogodkov ter izselitve, ostala sta glavna in najbolj nespremenljiva konstanta v idejnem razvoju skupnosti, ob morebitnih notranjih nesoglasjih sta vedno igrala vlogo skupnega imenovalca, najmočnejšega »lepila«.

Korak od zvestobe veri do zvestobe protikomunističnemu političnemu delovanju in ideologiji je zelo majhen, pogosto je opaziti tesno prepletanje vseh treh pojmov, še več, v primeru SPE skorajda že težko govorimo o ločenih pojmi in procesih – iz kolaža lahko oddvojimo le nedvoumno zgolj verske slovesnosti.

Smernice, načelne usmeritve, izhajajoče iz političnega in verskega izročila in močno prežete s patriotizmom, določajo vsebino delovanja skupnosti navznoter (politična socializacija) in navzven. Vplivi se prepletajo v delovanju etničnih cerkvenih institucij in društev, ti pa svoje

poslanstvo udejanjajo prek ohranjanja običajev, značilne hrane in glasbe, jezika, kulturnega ustvarjanja, prizadevanja za vzdrževanjem stikov z domovino, skrbi za prenašanje političnega, kulturnega in verskega izročila. Veliko vlogo pri tem imajo verski, narodni in politični simbolizem ter ritualizem. Posebej omenimo še »mit mučeništva« in »mit vrnitve«; prvi ni mit v pravem pomenu besede, saj gre za resničen zgodovinski dogodek, vendar pa je tak posvoji funkciji, podobno kot denimo »mit« partizanstva – služi predvsem in čedalje bolj v funkciji zgodovinskega spomina, deloma ga lahko razumemo tudi kot sredstvo motivacije za ohranjanje identitete. V še večji meri lahko na ta način razumemo »mit vrnitve«; kot sem ugotovil predvsem v zadnji terenski raziskavi, je njegova motivacijska vrednost prej na ravni simbolike kot mobilizacijske moči – z drugimi besedami: upanje na fizično vrnitev SPE v domovino je splahnelo kmalu po prihodu v Argentino ali celo že prej, ostal pa je kot motivacija za politično delovanje v smeri spremembe političnega sistema v Sloveniji. Slednji je izpolnjen, zato odtlej ta »mit« ne obstaja več.

Pravkar strnjeno opisana kompleksna gmota dejavnikov in procesov deluje na temeljno celico, enoto družbe in tudi izseljenske skupnosti – družino. Političnosocializacijski vpliv večinske družbe bi moral biti načeloma bistveno večji kot vpliv izseljenske skupnosti, vendar je bilo predvsem v primerih družin s starši iz prve izseljenske generacije drugače – tekma za kulturno vplivanje na potomce je bila v večini primerov kljub očitni premoči večinske kulture v glavnem »neodločena«, ožja politična socializacija pa je bila skorajda izključno v domeni slovenskih socializatorjev.

Kot zadnji oziroma osrednji element modela nas čaka posameznik. Pri tem opazujemo predvsem pripadnika druge in tretje generacije, saj pišemo o ohranjanju identitete, torej njenem prenašanju iz roda v rod. O prvi generaciji (nosilki družinskega življenja) le ugotovitev, da je njena resocializacija »uspela« le deloma. Uspela je v smislu zglede korektnosti in lojalnosti v odnosu do nove domovine, prilagoditve

novim razmeram. Zelo velika večina pa je – prav zaradi trdne organiziranosti skupnosti in drugih naštetih vzrokov in motivov – ostala kulturno in politično popolnoma nedotaknjena, kot bi ne le etnična, ampak tudi družbeno-politična podoba Slovenije iz leta 1945 zamrznila v času. Večina je vsa leta političnega izseljenstva živela izrazito dvojno življenje, razpeto med pač nujno potrebnim argentinskim vsakdanom in s slovenstvom (z vsem, kar ta pojem v primeru SPE pomeni) prežetim prostim časom. Precej je (bilo) tudi takih, ki so (bili) celo zaposleni v slovenskih podjetjih. Zelo redko opazimo namige o težavah pri resocializaciji, saj je večina očitno sploh ni jemala resno. Vse kulturne in družabne, celo ekonomske potrebe so bile zadovoljene v okviru slovenske etnične in politične skupnosti, zato je podatkov o sicer za izseljens-tvo značilnih patoloških pojavih zelo malo.⁴

Kot sem lahko zaznal predvsem v prejšnji raziskavi (*Otroci dveh domovin*), so (bili) pritiski (slovenske) politične socializacije za mlade pogosto hudi, »nenaravni«, struktura skupnosti je bila za nekatere premalo ohlapna, preveč konservativna in zaprta, po drugi strani pa tudi kulturno, versko in politično hiperaktivna. Sproženih je bilo precej osebnih in načelnih zamer, včasih tako hudih, da so posamezniki pretrgali stik z organizirano skupnostjo ali se vsaj oddaljili, »prebegnili« v udobnejše in liberalnejše argentinsko večinsko okolje. Zavedati se namreč moramo, da že običajna inkulturacija predstavlja za otroke in pozneje mladino v dobi adolescence veliko preizkušnjo, spopad med individuom in njegovo težnjo po uveljavljanju ter veljavnimi družbenimi normami. V našem primeru gre za dodaten pritisk precej drugačne mentalitete, kulture, strukture, povezan z žrtvovanjem tako rekoč vsega prostega časa, ki bi ga bili deležni kot Argentinci.

Socializacija posameznika se tako kot v običajnih razmerah vrši prek družbenih institucij ali družine, možnost povratnega vplivanja v smeri posameznik:družina ali posameznik:skupnost pa je razmeroma majhna. Bolj izrazita je šele v zadnjih letih, ko pobudo prevzemajo pripadniki druge generacije.

STRUKTURA SPE

Od vsega začetka opazovanja SPE v Argentini se vsiljuje za nekatere sicer morda neokusna, gotovo pa zelo praktična, »oprijemljiva« primerjava s strukturiranostjo,

⁴ Skoraj nikjer ni opaziti zapisov o deviantnem obnašanju znotraj te skupnosti, sploh pa ne o psihopatskih pojavih, ki bi bili povezani s situacijo izseljenstva. Zato preseneča zapis J. Ranta (J. Rant 1962a, 9): »V zdravstvenem oziru opazamo previsok odstotek delovnih nezgod in prometnih nesreč (100% več kakor okolje), prav tako pa tudi številne umobolne, vedno večje število starčkov, ki se bo morda še povečalo, ako se skupnosti približajo kateri izmed tistih 700 zdaj oddaljenih, potem ko bodo marsikateri utonili v pijančevanju, na katere pa skupnost kljub vsemu ne sme pozabiti iz človeških, narodnostnih in verskih razlogov.« Avtor primerja število nezgod na delovnem mestu in v prometu med argentinsko populacijo, to je leta 1960 znašalo 0,062 promila, med Slovenci v Buenos Airesu pa 0,66 promila ali desetkrat več. Opozarja tudi na razmeroma veliko število duševno bolnih oseb (21) (prav tam, 60).

organiziranostjo države⁵, primerjavo bi v smislu velike vloge vere in cerkve lahko zasakali tudi v smeri »parateokracije«. Ta primerjava velja v vseh letih, tudi v sodobni različici, le da se njen organizacijski, predvsem pa »politični« – hierarhični sistem postopoma spreminja. Kot bomo ugotovili, je najtrdnjša konstanta prav vera oziroma z njo tesno povezana ideologija, v organizacijskem smislu pa politika kot način delovanja.

SPE nima policije, vojske, pravih ministrstev, vlade, parlamenta, niti ne »predsednika države«. Vsebuje pa komponente, ki so skupnosti skozi pet desetletij zadoščale, da je ohranila svojo prvotno etnično in politično identiteto do take stopnje, da jo lahko poimenujemo »fenomen«, posebnost.⁶ Njen model ohranjanja etnične identitete v izseljenstvu namreč precej odstopa od večine drugih, saj se (vsaj doslej) ni ponovil proces razmeroma hitre asimilacije in razpršitve, amalgamacije z dominantno družbo, hkrati pa ne moremo govoriti o modelu ekstremističnih kulturnih »kolonij« ali »getov« po vzoru npr. Amišev v ZDA, nemške Colonie v Venezueli ali drugih podobnih skrajno izoliranih in samosvojih skupnosti. Za SPE velja, da ves čas živi vpeta v vsakdan večinske družbe, sodeluje v njenem političnem, gospodarskem in deloma kulturnem ter socialnem življenju. Poselitev ni skrajno strnjena, zato so člani SPE tudi fizično umeščeni v okolje večinske kulture.

V tem smislu je primerjava z državo seveda zelo abstraktna, pa vendar ima nekaj »prijemljivih« točk.

Na vrhu pretežno piramidalne hierarhične sheme odločanja te skupnosti sta bila sprva konkretna človeka, Miloš Stare kot politični voditelj in msgr. Janez Orehar kot verski. Že nekaj let ju ni več med živimi in z njunim odhodom sta »predsedniški« mesti ostali prazni. Ohranila se je druga raven odločanja, »svet modrecev« – ne gre nujno za člane ožjega odbora Zedinjene Slovenije, pač pa za mnenske voditelje, ki delujejo v različnih sferah in na jrazlične načine: filozof, podjetnik, politično-ideološki mnenjski voditelj, moralno-politični »komisar«, cerkveni voditelj(-i) ... Na tej rav-

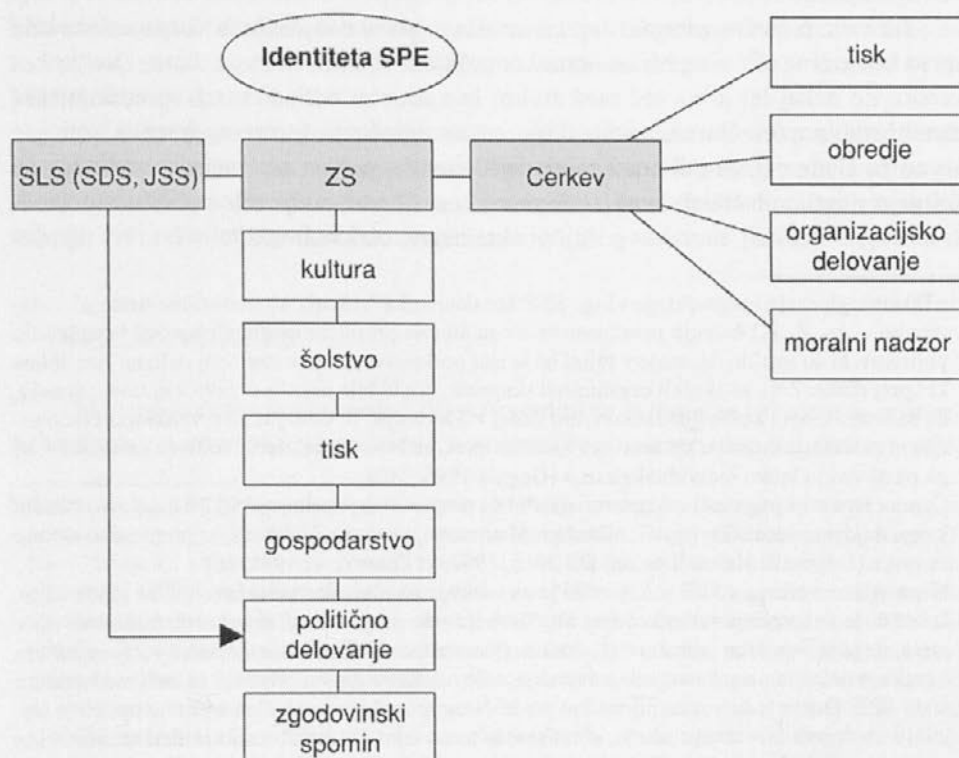
⁵ »Takemu gledanju (pojmovanje vloge SPE kot dejavnika 'rušenja komunistične tiranije' v domovini – op. Z. Ž.) botruje prisotnost velikega števila protikomunističnih borcev in uglednih politikov, ki so mislili, da imajo v tujini ne le isto poslanstvo, ampak tudi vsaj deloma isto oblast kot prej doma. Zato so skušali organizirati skupnost, kot bi bila nekaka država v državi v upanju, da se bomo kmalu kot celota lahko vrnili nazaj v Slovenijo. To delo jim je v veliki meri omogočila organizacija dušnega pastirstva, s katerim so si, ne brez trenja, delili vodstvo emigracije, ki ga pa ni vedno lahko individualizirati.« (Gogala 1996, 310)

Čeprav sem med pogovori v Argentini naletel na nasprotovanje primerjavi SPE z državo, v istem krogu najdemo identično izjavo: »Društvo Slovencev je naša mala država, ki jo moramo skrbno čuvati.« (Odbornik Malovrh na seji DS 20. 6. 1952, v: *Zbornik ... 1998*, 66)

⁶ Neposredno srečanje s SPE v Argentini je za vsakega obiskovalca presenečenje, ne glede na to, kolikšno je vnaprejšnje vedenje o njej. Dr. Taras Kermavner je bil nad skupnostjo fasciniran do te mere, da jo je pesniško poimenoval »čudež« (Kermavner 1990, *Slovenski čudež v Argentini*); ta oznaka je naletela na nekatera nasprotovanja v slovenski strokovni javnosti, pa tudi med samimi člani SPE. Doma je bila razumljena kot poveljevanje zaslug njenih članov, ki ne upošteva objektivnih dejavnikov takega stanja, v emigraciji pa so izjavo o čudežnosti nekateri razumeli kot zmanjševanje pomena njihovih povsem človeških prizadevanj in zaslug za doseg takega stanja.

ni se vrši dejansko, čeprav neformalno odločanje o načelnih vprašanjih usmeritve (vera, ideologija, politika) celotne skupnosti. Udejanja se v formalni instituciji Zedinjene Slovenije, ki je krovna organizacija vseh drugih ustanov, čeprav naj bi imela vlogo »prve med enakimi«.

Povezovalno in usklajevalno funkcijo med političnim središčem Zedinjeno Slovenijo, ki jo fizično udejanja in simbolizira Slovenska hiša, in krajevnimi domovi ter različnimi drugimi organizacijami predstavlja Medorganizacijski svet. Ustanovljen je bil prav z navedenim namenom v času, ko je SPE grozila razgraditev na posamezne krajevne skupnosti. Interesi krajevnih domov so bili in so še vedno večkrat vsaj do neke mere drugačni od »centrale«, zato je potrebno usklajevanje, da ne bi prišlo do »upora« in distanciranja katerega od domov. Odnos med centrom in domovi postaja z leti čedalje bolj horizontalen, kar je vzporedno s krepitvijo funkcije Medorganizacijskega sveta kot posvetovalnega telesa, nekakšnega parlamenta. Res se v tem telesu vrši predvsem tehnično usklajevanje datumov prireditev, pride pa tudi do razprav o načelnih vprašanjih, pri katerih dobi določena odločitev večjo težo, če jo podpre celoten svet. V njem so tudi predstavniki šolstva, tiska, cerkve, SKA kot samostojne ustanove itd., zato se sklepi prenašajo na naslednje ravni: v posamezne šole, krajevne domove, športna in kulturna društva itd., nato pa vse do ravni družine kot osnovne družbene celice tudi te skupnosti.

Strukturo SPE bi lahko oblikovali tudi na drugačen način. V sredino postavimo najmočnejše dejavnike vplivanja. To so cerkev in politika, slednja v oblikah

- a) osrednje organizacije SPE Društva Slovencev (pozneje Zedinjene Slovenije) in
- b) delovanja Narodnega odbora za Slovenijo ter SLS (sprva so bili poleg članov SLS navzoči tudi predstavniki liberalcev in socialistov, danes pa je funkcijo nekdanje SLS prevzela podružnica SKD).

Zaradi izjemno močne vloge vere in tudi cerkve prek slovenskih duhovnikov se dejavniki med seboj prepletajo, pa vendar lahko govorimo o ločenem ali vzporednem delovanju z deloma ločenima podsistemoma organiziranja in funkcioniranja. Tako je Zedinjena Slovenija tista, ki organizira kulturno življenje skupnosti, šolstvo, skrbi za informiranje, zunanjepolitično in drugo delovanje, ohranjanje zgodovinskega spomina kot jedra politične identitete SPE.

Podoben podsistem ima slovenska cerkev v Argentini, ki poleg lastnega tiska, verouka, organiziranja družabno-verskih prireditev itd. veliko pripomore k ohranjanju etnične in idejne identitete SPE prek svojega obredja, ohranjanja simbolnih vzorcev ter kontinuiranega moralnega nadzora. Kot je ugotovljeno, se sistemi prepletajo; tako je pred začetkom slovenske sobotne šole poleg himne in poklona zastavi obvezna tudi molitev, verouk je vključen v predmetnik šolskih tečajev, tednik *Svobodna Slovenija* prinaša obvestila in poročila tudi o verskih dogodkih, vsaka večja prireditev (obletnice domov, slovenski dan itd.) se začnejo z mašo. Skupni imenovalec obeh sistemov sta lojalnost primarni – izvorni etnični identiteti ter ideološka protikomunistična usmerjenost.

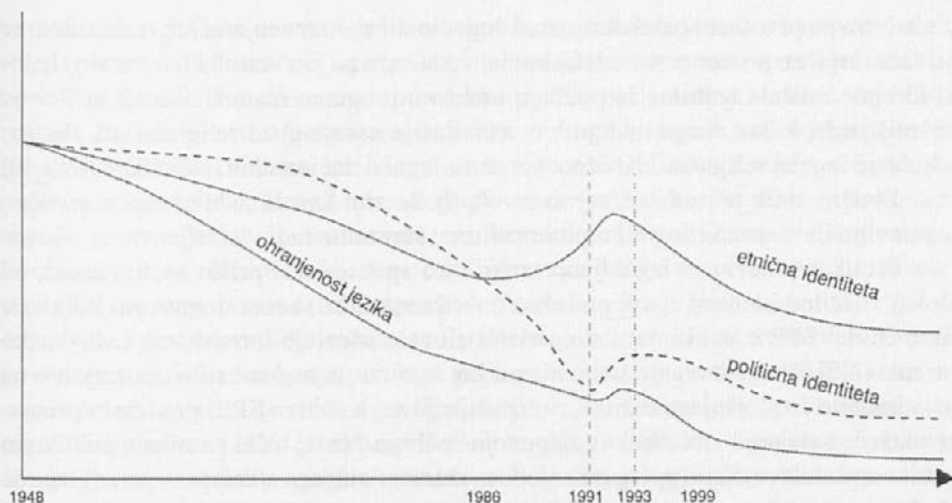
Na ravni institucionalne povezanosti katoliške cerkve in politike, vere ter ideologije najdemo organizacijo slovenske Katoliške akcije. Ta je z leti precej izgubila na pomenu, v prvem obdobju SPE pa je bil njen vpliv zelo velik. Organizirana je bila pretežno po načelu medvojnega delovanja v domovini in v njej je bila večina pomembnejših voditeljev SPE. Biti član KA, je pomenilo najvišjo stopnjo identifikacije s skupnostjo in njeno idealno politično-ideološko podobo (vsiljuje se anekdotična primerjava s »svinčenimi časi« v SRS in člani KP). KA, ki je imela odločilen vpliv na Društvo Slovencev, je skušala na dveh katoliških shodih še povečati svoj vpliv na življenje skupnosti, vendar sta bila odziv in samo angažiranje preveč mlačna.

Številni podsistemi znotraj začrtane celote imajo vsak svojo funkcijo:

- a) izrazito močna *kulturna dejavnost* (številni pevski zbori, gledališke in recitatorske skupine) opravljajo poslanstvo ohranjanja in poglobljanja slovenske etnične kulturne identitete, občutka pripadnosti isti skupnosti ter udejanjanja deklarativne pripadnosti slovenstvu in deloma tudi specifični politično-idejni usmeritvi;
- b) *šolstvo* deluje čedalje bolj v smeri ohranjanja jezika in kulture, doslej pa je bila zelo močna tudi političnosocializacijska vloga. Ta funkcija sicer ostaja, vendar pa lahko opažam, da se spričo povečanega delovanja asimilacije ter političnih sprememb v Sloveniji njen pomen manjša;
- c) *tisk* ima *politično-povezovalno* ter *informacijsko* funkcijo – prek *Svobodne Slovenije* in *Oznanila* se širi večina informacij o dogajanju v obeh domovinah, pred-

vsem pa v skupnosti. *Svobodna Slovenija* redno vsebuje tudi politične komentarje, povezane predvsem z dogodki v matični domovini, *Oznanila* pa moralno-verska razmišljanja. Omeniti velja radijski oddaji Slovensko okence v svet in Slovenski kotic – obe sta zelo poslušani, vendar pa uradno nista del Zedinjene Slovenije, zato je opaziti občutno ignoriranje njune vloge.

- č) *verske* in druge *prireditve* s svojo močno *simboliko* in *ritualnim učinkom* utrjujejo občutek pripadnosti skupnosti, omogočajo mobilizacijo in s tem (samo)uresničevanje etnične, politične in idejne pripadnosti ter obnavljajo specifično energijo skupnosti – izpostaviti velja junijske spominske domobranske svečanosti, slovenski dan ter narodno-verske procesije na romanjih;
- d) funkcijo *zgodovinskega spomina* odlično izpolnjuje spomin na med- in po vojni pobite nasprotnike ter druge žrtve komunizma – čeprav gre za zgodovinske dogodke, ti skozi različne faze politične socializacije (verouk, šola, recitacije na prireditvah, epske pesnitve v literaturi itd.) pridobivajo mitično energijo. Dejavnik »mučeništva« je kljub svoji napol mitični funkciji med vsemi najbolj realen in nespremenljiv; v obdobju, ko je z menjavo generacij začel izgubljati moč, se je ta obnovila z možnostjo dobesedno fizičnega stika s preteklostjo (obisk grobišč v Teharjah, Kočevskem rogu, taborišča Vetrinj, Škofovih zavodov v Ljubljani itd.);
- e) občutek *teritorialne pripadnosti*, sicer značilen za definicijo etnije, zaradi oddaljenosti matičnega teritorija nadomeščajo *krajevni domovi*. Z njimi se njihovi člani identificirajo, predstavljajo jim nadomestek za fizično nedosegljivo matično domovino. Prav zaradi svoje »otipljivosti«, domačnosti je identifikacija z njimi večja kot s Slovensko hišo – ta je fizično oddaljena od večine drugih domov in prebivališč Slovencev in je zaradi svoje krovne vloge tudi subjektivno preveč abstraktna, oddaljena;
- f) *gospodarstvo* je v večini tovrstnih razprav precej zapostavljeno, potisnjeno ob rob, saj na prvi pogled nima veliko skupnega z ohranjanjem etnične ali politične identitete; vendar temu ni tako, saj je bila ob prihodu SPE v novo okolje solidarnost in medsebojna pomoč pri zagotavljanju osnovnih življenjskih pogojev tista, ki je skupnost dodatno povezala. Zelo je prišel do izraza rek »v slogi je moč«, ki je tudi geslo slovenske kreditne zadruga in varčevalne ustanove Sloga. Delovna in intelektualna sposobnost pripadnikov SPE je bila odločilnega pomena za razmera zelo hitro materialno osamosvojitve posameznikov ter graditev številnih skupnih objektov, občutek finančne samostojnosti pa krepi tudi politično in etnično samozavest. Na to so me opozorile pripombe, ki sem jih zaznal med zadnjim bivanjem v Buenos Airesu: število udeležencev prireditve v posameznih domovih pada zaradi splošne ekonomske krize v državi – mnogi lahko preživijo samo z dodatno zaposlitvijo, kar pa jim jemlje energijo za delovanje v slovenski skupnosti, mnoge družine ob nedeljah ali sobotah zvečer raje ostanejo doma, saj bi denimo šest v slovenskem domu kupljenih sendvičev (ali celo večerij) in pijač hudo oslabilo družinski proračun ...

Če se ozremo na obsežna poročila o delovanju SPE v Argentini v preteklosti in danes, lahko izluščimo nekaj že omenjenih osnovnih komponent, postulatov, ki sestavljajo identiteto – ogrodje specifične »politične paradigme«, ki se je izoblikovala (in se še preoblikuje) v tej sredini.

To so:

- vera
- etnična lojalnost
- protikomunizem

Lahko trdimo, da gre za postulate, konstante, vsajene globoko v skupnosti in zavesti posameznih pripadnikov prve, v zelo veliki meri pa tudi druge generacije politične emigracije, kar lahko razberemo iz tako rekoč vsakega globinskega intervjuja, opravljenega v letu 1999 in 2000.

Temeljnim komponentam moramo dodati še »mit mučeništva«. Namreč, čeprav gre za drugačno kategorijo, sta njegova moč in pomen enakovredna ostalim.

Medsebojna razmerja, polja in načini delovanja so različni, odvisno od percepcije vsakega posameznika in specifičnosti posameznih krajevnih skupnosti znotraj SPE. Gotovo pa je, da bi bila vsaka posamezna komponenta drugačna, če se ne bi prepletala z ostalimi. SPE ne bi bila to in taka, kot je, če denimo ne bi vsebovala protikomunistične usmeritve ali vere. Pišemo torej o tistem, kar je jedro (politične) socializacije, vzrok in cilj njene kontinuitete.

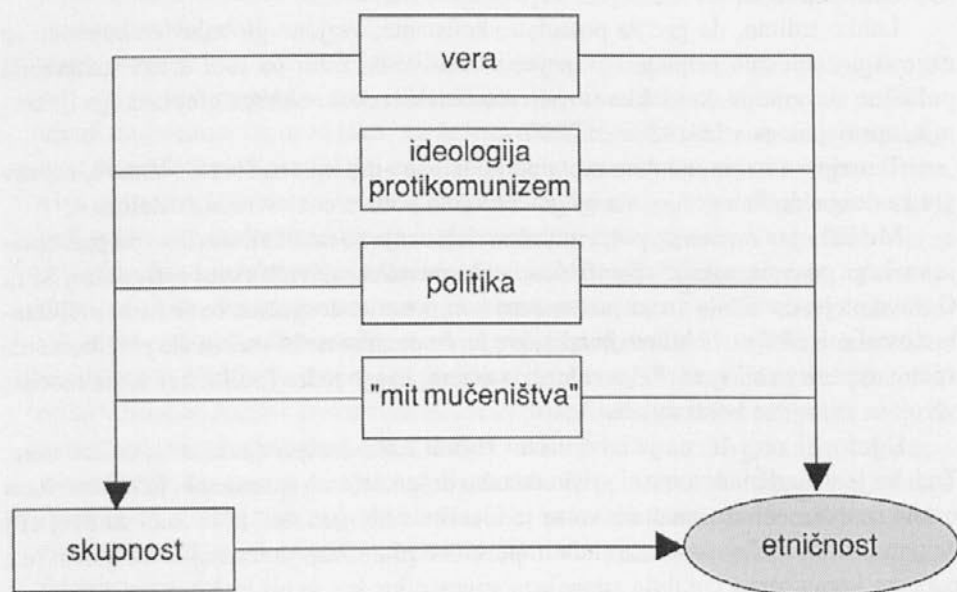
Ugotovili smo že, da je med vsemi štirimi najmočnejši element katoliške vere. Tudi ko je v matični domovini prišlo do tako dolgo zelenih sprememb, je ta konstanta ostala nespremenjena, medtem ko se je identiteta ali njen del, ki je imel za svoj cilj delovanja slovensko osamosvojitvev in politično pluralizacijo, zamajal. Skupnost je s padcem komunizma izgubila zunanje sovražnika, kar je bil hud pretres. S tem sta bila začasno in navidezno izgubljena cilj in smisel delovanja skupnosti kot politične.

Zelo hitro po prvotnem navdušenju nad dogodki doma in omenjeno krizo identitete se je začel logičen proces samoredefiniranja, v katerem pa je zvestoba (slovenski) katoliški cerkvi ostala najtrdnjša podlaga vsakemu drugemu razmišljanju. Značilno je razmišljanje, ki kot enega od vzrokov asimilacije navaja upad religioznosti. Po tem ključu je izguba religioznih vrednot vzrok za izgubo nacionalnih. (Simčič 1999, 140)

Etnični vidik je pridobil, saj so se odprli številni kanali sodelovanja z matično domovino in s tem možnosti krepitev kulturne identitete tudi v izseljenstvu.

Protikomunizem je izgubljeno tarčo hitro spet našel – prišlo je do zasuka od dokaj značilno ideološkega k pretežno političnostrankarskemu delovanju. Politično aktiven del SPE v veliki meri simpatizira ali celo sodeluje (predvsem) s slovensko stranko NSi. Nasprotovanje komunizmu kot sistemu je nadomestilo opozarjanje na kontinuiteto iz prejšnjega režima, neizpolnenje vseh zahtev SPE, predvsem priznanja krivde nekdanjih oblastnikov za poveljne poboje. Na tej točki se stikata politika in »mit« mučeništva, ki je (poleg omenjene možnosti fizičnega stika) prav zaradi tega še dodatno pridobil na moči, ki je zdaj ne le »mitična«, ampak čedalje bolj politična.

V korist razumevanju naslednje skice naj torej povzamem: temeljni postulati, kot so vera, ideologija protikomunizma, političnost oziroma politično delovanje in pa »mit mučeništva«, delujejo na posameznika in njegovo osebno in etnično identiteto – političnost postane del etničnosti. To delovanje se prenaša prek izseljenske skupnosti kot glavnega političnega socializatorja, posameznik pa se mora za vsako od navedenih vplivanj, »resnic« odločiti vendarle samostojno, zavestno, še posebej zaradi čedalje močnejših akulturacijskih vplivov večinskega okolja. (Skica)

Skupnost je (bila) izjemno trdno strukturirana, delovala je kot eno telo, čeprav z veliko posamezniki različnih mnenj. Med večino članov skupnosti so se z leti izoblikovali specifični mnenjski stereotipi o lastni podobi oziroma tem, kakšen naj bi bil »pravi« član skupnosti. Ugotavljam, da je šlo v mnogih primerih za črno-belo gledanje, ki so mu skušali nekateri intelektualci nasprotovati. Oblikovala se je podoba idealnega fanta ali dekleta, ki redno obiskuje slovenske prireditve, še posebej pa verske obrede, dejavno sodeluje v kulturnem, verskem in morda političnem življenju skupnosti, se poroči s slovenskim partnerjem oziroma partnerko ter vedno govori slovensko, tako kot njegovi otroci, ki se spet poročijo s slovenskim partnerjem itd.⁷

Ena od značilnosti SPE je (bila) tudi politična in moralna konservativnost. O prvi govorimo v smislu ohranjanja politične percepcije iz časov pred in med 2. svetovno vojno. Mlajše generacije so že v prvih obdobjih težko razumele negativen odnos do organiziranja plesov in so same prepričale duhovščino v njihovo socialno potrebnost, še manj pa so se zdela razumljiva moralna sankcioniranja »preveč svobodnega« oblačenja, oblikovanja frizure, druženja z argentinskimi vrstniki, pa tudi nedoslednega spoštovanja verskih norm ali celo obiskovanja baletnih predstav itd.⁸

Rešitev iz grozeče generacijske in načelne odtujitve kot posledice moralne konservativnosti se je pokazala v športu, ki je bil za konservativni del duhovščine in druge voditelje v SPE dovolj moralno neoporečen, za mladino pa dovolj privlačen, da lahko nadomesti druženje z argentinskimi vrstniki (skoraj vsak slovenski klub ima igrišče za odbojko, mali nogomet, organizirajo šolske ekskurzije v naravo itd.).

⁷ Pred pretiranim negativnim enačenjem v smislu »vsak zaveden Slovenec mora biti tudi dober kristjan« oziroma »vsak, ki je katolik, je gotovo dober Slovenec« svari celo nekdanji ljubljanski nadškof in metropolit dr. Alojzij Šuštar (Šuštar 1983, 258). Drugačno je bilo razmišljanje leta 1954, ko Ignacij Lenček piše o pomenu jezika in krvi in ugotavlja, da naj bi se narodnostno mešani zakoni sklepali »le ob tehtnih razlogih« (I. Lenček 1954, 25).

⁸ »Kdor ni prakticiral (verskega življenja – op. Z. Ž.), je bil kmalu očrnjen. Že vsakdo, ki je nekoliko izstopal s poredkejšim obhajilom ali si je morda drznil na ples, je moral računati ne le na očitajoče poglede, marveč tudi na prav daljnosežna sumničenja. Razumljivo je – in dokaz, da je šlo v verski praksi tudi za pritisk okolja –, da je že tedaj bilo opazati razne skrite ali javne odpore proti tej psihozi, zlasti proti delu in načinu delovanja KA, ki je skušala prav vse vključiti v čim intenzivnejšo versko prakso.« (J. Rant 1962a, 4) Isti avtor povzema popis Katoliške akcije, ki poleg kvantitativnih podatkov vsebuje tudi »ocene posameznih stanov« (možje, žene, fantje, dekleta) na primer glede na njihovo »verskonravno stanje« – ocenjuje jih kot A – dobri, B – mlačni (neredna nedeljska maša in velikonočno obhajilo), C – oddaljeni. Avtor na podlagi razpredelnice ugotavlja, da je skupnost od leta 1947 do 1960 sicer številčno zrasla, da pa se je »versko odtujilo« skoraj 20 odstotkov slovenskih emigrantov v Velikem Buenos Airesu (v: J. Rant 1962a, 15-18), medtem ko je »versko gorečih« okoli 30 odstotkov, ostalih 50 odstotkov pa je »velikonočnih kristjanov« (prav tam, 39). Avtor v istem delu ugotavlja, da verska identiteta ni nujno povezana z etnično, saj opaža razliko, nesorazmerje med »versko slabimi« in »narodno nezavednimi« po različnih okrožjih Buenos Airesa. Opozarja pa na povezanost vernosti in lojalnosti skupnosti, ki močno sovpadata. (Prav tam, 36-37)

SPREMEMBE V SPE

Po pregledu strukturiranosti SPE in vzpostavitvi za politično emigracijo značilnega modela ohranjanja kulturnopolitične identitete v izseljenstvu nas je razprava pripeljala do mlajših generacij članov te skupnosti, s tem pa smo se tako vsebinsko kot časovno pomaknili v novo, »drugo« obdobje. V njem SPE ni več tisto, kar je bila v letih 1948-1990, čeprav po drugi strani ostaja isto telo, tako kot človeško telo, ki naj bi se vsakih sedem let biološko popolnoma prenovilo, pa vendar ostaja eno in isto, z značilno identiteto, temelječo na preteklih podobah.

Po letu 1990 je v SPE prišlo do velikih sprememb. Razdelimo jih lahko na tri točke:

- sprememba političnega sistema v matični domovini
- državna osamosvojitve domovine
- menjava generacij v izseljenki skupnosti

Če bi do prvih dveh sprememb prišlo bistveno prej ali pozneje, bi se transformacija identitete SPE gotovo sukala v drugačni smeri, pač odvisno od samih sprememb, tako pa lahko govorimo o sovpadanju z biološko pogojeno menjavo generacij. S spremembo političnega sistema v Sloveniji je bil izpolnjen in s tem »ukinjen« »mit vrnitve« – hipotetično bi se lahko cela emigracija fizično vrnila v Slovenijo – brez strahu za življenje ali kratenje političnih pravic, političnoteoretično gledano pa je bilo s tem izpolnjeno poslanstvo nasprotovanja in rušitve komunizma. Iz istega razloga sem v tem obdobju zaznal manjšo krizo v identiteti: pojavilo se je vprašanje smisla ohranjanja političnosti, nenadoma ni več bilo zunanjšega sovražnika, ki je tako dolgo povečeval notranjo trdnost skupnosti. V tem smislu je politični hemisferi skupnosti prav prišel razpad Demosove koalicije, saj se je s tem na obzorju spet pojavil stari sovražnik, čeprav v milejši obliki. Tako si SPE danes prizadeva ohraniti podobo politične emigracije, pri čemer ji pride prav vsak (navidezen ali resničen) zasuk v levo v Sloveniji. Če je za prejšnja obdobja veljalo, da je delovanje skupnosti pretežno ideološke narave (v smislu ohranjanja svoje načelne pozicije in idejne podobe), je to delovanje danes naravnano na strankarsko-politično angažiranje v slovenski politiki. Ob tem velja ugotovitev, da je interes za to majhen, prisoten predvsem pri še dejavnih pripadnikih prve generacije.

Slovenska osamosvojitve je bila sen velike večine pripadnikov SPE vseh generacij, kar lahko ugotovimo kljub poročilom o nesoglasjih glede slovenske sposobnosti za samostojnost. Skupnost je dejavno pripomogla k argentinskemu priznanju slovenske državnosti. S padcem političnih ovir in samostojnostjo Slovenije je občutno zrasla etnična samozavest predvsem pri mlajših generacijah, ki so se, posebej navzven, težko identificirale z etnijo, ki je niso mogle pokazati na zemljevidu, in tudi same večinoma niso nikoli »preverile« njene fizične in teritorialne eksistence. Z množičnimi potovanji v domovino oziroma domovino staršev je prišlo do dveh procesov: po eni strani se je, kot je omenjeno, utrdila samozavest, občutek živega stika s koreninami, z dotlejš napol imaginarno deželo, kar je povzročilo močno okrepitev etnične pri-

padnosti slovenstvu, po drugi strani pa je izginila stara politična podoba Slovenije, prinešena iz leta 1945 in skozi desetletja dodatno oblikovana. Prišlo je tudi do povsem novega pojava, tej skupnosti pred tem tujega oziroma nevarnega – do navezave kulturnih stikov z matično domovino. V Argentini je sicer pred tem gostovalo že veliko slovenskih kulturnoumetniških skupin, vendar v organizaciji Slovenske izseljenske matice, kar je bilo za SPE nesprejemljivo tako iz načelnih idejnih vzrokov, kot iz bojzani pred vohunjenjem ali vnašanjem levičarskih idej v skupnost. Omenimo še izrazito čustveno obarvan odnos do pridobitve slovenskega državljanstva in potnega lista. Z nastankom slovenske države se je uresničila, udejanjila več let »zadrževana« nacionalna identiteta skupnosti SPE. Njeni člani so bili od begunstva dalje brez formalne nacionalne identitete, s katero bi se identificirali – argentinski so lojalni, vendar se z njo ne identificirajo, jugoslovanski ne priznavajo legitimnosti, slovenske pa (še) ni. Ko končno pride do oblikovanja slovenske države, ki ji priznavajo legitimnost, se hočejo z njo identificirati tudi na praktični in simbolni ravni, z uradno pridobitvijo slovenskega državljanstva in potnega lista (kar ima tudi tehnične in celo materialne prednosti – lastninski certifikati, vizumi, lastništvo, dedovanje ...). Tisti, ki se jim je formalno pridobivanje oziroma obnavljanje državljanstva iz kakršnih koli razlogov zataknilo, zato to razumejo kot žalitev, ohranjanje starih sovraštev ipd.

Menjava generacij je v tem kontekstu zelo pomembna v luči akulturacijskega vprašanja in politične kontinuitete. Kljub močnim in resnici na ljubo razmeroma uspešnim prizadevanjem za ohranitev jezika, kulture in politične podobe je dolgoletna fizična oddaljenost in izoliranost od matične domovine privedla skupnost kot celoto do padanja etnične in tudi specifične politične energije. Pripadniki drugega rodu, ki se še vedno v razmeroma visokem (žal ne natančno ugotovljenem) odstotku poročajo s slovenskimi partnerji, so namreč v prenašanju kulturnopolitičnega izročila na svoje otroke manj uspešni. Njihovi primarna in sekundarna socializacija pač nista primerljivi s tisto, ki so je bili deležni njihovi starši; jezikovni zaklad je skromnejši, primanjkuje slovenskih izrazov za nove (tehnične) dosežke, predmete in pojme, časa za udejanjanje slovenstva je zaradi težkih ekonomskih razmer in načina življenja manj, mnogo močnejši kot nekoč so asimilacijski vplivi sodobnih komunikacijskih sredstev (televizija, video, računalniško komuniciranje). Posledica tega je zmanjševanje kakovosti obvladovanja slovenskega jezika, ki je čedalje bolj le še »drugi jezik« in ne več »materni«, kot je primer pri večini iz druge generacije. Temu se v zadnjem desetletju intenzivneje prilagajajo tudi v slovenskih šolah, predvsem s prilagojenim poukom za špansko govoreče, raba španščine tudi ni več moralno negativno vrednotena, kot se je dogajalo pred leti. Prevladovati začena načelo, da je bolje, da mladina govori špansko v slovenskem domu, kot da bi to počela v argentinskem okolju. Ob tem je nujno pripomniti, da se število učencev kljub navedenim težavam ne zmanjšuje – slovenski domovi so še vedno polni, saj mnogim staršem, tudi Neslovincem, pomenijo tudi zagotovilo, da je njihov otrok tam v varni družbi.

Če namreč za jezik lahko ugotovimo naravno pogojeno pešanje, lahko vzporedno opazujemo ohranjanje verske konstante: kljub čedalje večjemu pomanjkanju

(slovenskih) duhovnikov cerkvi še vedno uspeva dovolj vplivati na delovanje skupnosti, ki tako ohranja prevladujoče krščansko-katoliško svetovnonazorsko prepričanje.

Politika je za veliko večino mladih nezanimiva, čeprav mnogi iz druge generacije ohranjajo idejnopolitično izročilo nasprotovanja komunizmu. Da je to presenetljivo močno prisotno, sem ugotovil v pogovorih z nekaterimi mlajšimi nosilci življenja skupnosti, ki so zasedli mesta predsednikov v slovenskih krajevnih domovih.

Poleg verskega življenja je »mit mučeništva« tista konstanta, ki bo kot kaže preživela političnost, predvsem v smislu zgodovinskega spomina. Čeprav je tistih, ki so z zgodovinskimi dogodki leta 1945 ali prej imeli neposreden stik in so toliko bolj čustveno vezani nanje, čedalje manj, se spoštovanje do junijskih komemoracij ne zmanjšuje. Te so morda manj čustveno obarvane, ohranjajo pa vlogo osrednjega dogodka, začetka SPE. Pričakovati je, da se bo ta zgodovinski spomin ohranil tudi pri generacijah, ki s samo političnostjo ali ideologijo morda ne bodo imele nič več.

Zaradi naštetih in obrazloženih razlogov se je podoba SPE v Argentini torej najbolj spremenila v obdobju po letu 1990. Strnimo glavne zasuke v njenem delovanju, strukturi in sami identiteti.

- 1.) Zaradi zgodovinskih dogodkov v drugi polovici 80. let in politične demokratizacije ter nastanka slovenske države se je odnos SPE do Slovenije kot države (in obratno) bistveno spremenil. Prišlo je do stikov, o katerih prej ni bilo mogoče govoriti, saj SPE ni priznavala legitimnosti političnega režima v domovini. Sprememba je privedla do odprtosti za komuniciranje na področju kulture, izobraževanja, športa, znanosti itd., povečali so se že prej (edino) navzoči stiki s slovensko cerkvijo, politično komuniciranje pa je ostalo omejeno na sodelovanje zgolj s »kompatibilnimi« strankami.
- 2.) Vzporedno se je povečala odprtost za komuniciranje z drugimi etničnimi skupnostmi, ki je bilo prej omejeno na redke stike na ravni študentskih organizacij političnih emigracij in nekaterih cerkvenih praznikov.
- 3.) Novonastalo državo in politični sistem v njej so priznali tudi staronaseljenci, na obeh straneh so se pojavili mlajši ljudje, stare zamere so vsaj do neke mere pozabljene in zdaj je sodelovanje neprimerno boljše kot še pred desetletjem, ko ga tako rekoč ni bilo. Še vedno se zatika pri sicer redkih političnih vprašanjih in pa pri poskusih oblikovanja skupnega zastopstva.
- 4.) Konec je »mita vrnitve« v vseh njegovih pomenih.
- 5.) Dejstvo padca enega od temeljnih političnih mitov, simbolične politične vrnitve (na politično prizorišče) in s tem izgube zunanjšega sovražnika, je povzročilo omanjanje politične identitete in s tem pomena njenega vpliva na etničnost. SPE si same sebe ne more predstavljati brez ideoloških in političnih komponent.⁹

⁹ »Naša zmeda ob zlorabi komunizma« je naslov odstavka v knjigi dr. Gogala. Ta notranji kritik SPE opazuje, da se je vodstvu SPE »zamajalo pod nogami, kot bi s tem nastopil konec za našo organizirano emigracijo, kakor je nastopil konec za Narodni odbor . . . / Sporočili so nam ('naše vodstvo' – op. Z. Ž.), da je odslej naprej poslanstvo in cilj naše emigracije ohranjanje slovenskosti.« (Gogala 1996, 313)

- 6.) Zaradi menjave generacij, splošnih trendov in političnih sprememb v Sloveniji je upadlo zanimanje za politiko, s čimer je bila še dodatno postavljena pod vprašaj eksistenca vodstva SPE kot političnega. Poveča se poudarek na ohranjanju slovenstva.
- 7.) Po razpadu desnosredinske koalicije v Sloveniji začitimo dvig samozavesti političnega dela SPE. Ta je spet našel starega sovražnika, »sile kontinuitete«, ki še niso pripravljene priznati krivde za poboje ... S tem se SPE reidentificira kot politična emigracija, nekateri rojakom v domovini že načeloma ne priznavajo možnosti svobodnega, »pravilnega« političnega razmišljanja.¹⁰ Razlika od »prejšnje« SPE je v večji strankarsko-politični dejavnosti, hkrati pa v manjšem splošnem zanimanju za to problematiko.
- 8.) Značilna je ohranitev načelne idejne, verske usmeritve, temelječe na osnovni premisi protikomunizma, krščanstva in ohranjanja zgodovinskega spomina na žrtve komunizma.
Na tej točki lahko ugotovimo, da SPE ostaja politična emigracija, čeprav drugačna kot v prejšnjem obdobju. Njena politična identiteta se sicer premika od »političnosti« h »kulturnosti«, vendar se zaradi svojega izvora nikoli ne bo mogla poistovetiti z npr. ekonomsko emigracijo.
- 9.) Predvsem menjavi generacij in sodobnim družbenim trendom gre pripisati decentralizacijo. Čedalje manj je izrazitih idejnih in mnenjskih voditeljev, odločanje o načelnih vprašanjih je čedalje bolj v rokah večje skupine, sestavljene iz predstavnikov različnih domov in drugih organizacij, večja se vloga krajevnih domov, »centrala« oziroma Zedinjena Slovenija s Slovensko hišo pa postaja čedalje bolj center za usklajevanje, zunanje zastopanje, informacijsko povezovanje skupnosti ter oblikovanje šolske politike. V tem smislu tudi ne moremo več govoriti o enaki stopnji hierarhizacije – odločanje poteka čedalje bolj na horizontalni ravni.
- 10.) Sodobna SPE je bistveno manj konservativna in, kot je že ugotovljeno, izolirana, pa tudi manj etnično »samozadostna«. S tem mislim tudi na upad endogamije. To dejstvo je sicer lahko v smislu ohranitve skupnosti precej negativno, vendar je s tem presežen moralno vprašljiv in za mnoge odbijajoč etnocentrizem.
- 11.) Posebno raziskavo si zasluži pojav »vračanja« v domovino staršev – odhajanja v Slovenijo, in to iz vrst druge generacije. Po neuradnih podatkih trenutno živi v Sloveniji več kot 130 Slovencev, rojenih v Argentini. Večinoma gre za neporočene posameznike ali mlade zakonce, ki s selitvijo ne tvegajo veliko, saj šele začenjajo ustvarjati samostojno življenje. Pojav je posledica ekonomske krize in brezposelnosti v Argentini, navezave stikov med SPE in domovino, v globljem smislu pa izrazite dvojnosti socializacije in s tem osebne etnične identitete teh ljudi. Prihodu

¹⁰ V tem smislu zveni izjava enega največjih novodobnih ideologov SPE dr. Marka Kremžarja: »Odšli smo od doma kot politični emigranti in bomo to ostali do konca našega zdomstva iz roda v rod. /.../ V narodu, ki je politično svoboden, smo še vedno redka manjšina, ki ni bila vzgajana pod komunističnim enoumjem.« (V: *Svobodna Slovenija*, 3. 6. 1993)

v dotlej napol imaginarno deželo je predvsem v prvih letih tega pojava sledilo razočaranje nad ugotovitvijo, da tudi v Sloveniji niso čisto »med svojimi«.

12.) Na zadnjem, posebnem mestu naj opišem globalno opažanje pomika od »teritorialne« h »kulturni« identiteti in sicer v soodvisnosti s pripadnostjo različnim generacijam.

Prva generacija je ohranila absolutno slovensko etnično in specifično politično identiteto, medtem ko se je skozi desetletja vsaj deloma navezala na novo okolje. Gre pravzaprav prej za odtujitev od slovenskega fizičnega okolja, ki se je v pol stoletja spremenilo, kot pa za pravo identifikacijo z argentinskim. Zelo močno vlogo v tej luči igrajo tudi ustvarjene družinske vezi. Na primer, veliko pripadnikov prve generacije bi odšlo v Slovenijo, a tam ne poznajo nikogar več, ulice in hiše so drugačne, celo gmajne so spremenile podobo. Vse to bi se morda še dalo premagati, a v Argentini so otroci, vnuki, prijatelji, ožje družinsko in nekoliko širše mikroetnično okolje, ki ga na stara leta ne gre zapuščati ...

Druga generacija je v procesu politične socializacije ponotranjila imaginarne podobe Slovenije in njene splošne, vojne in politične zgodovine. Ta proces je bil tako močan, da je kljub navzočnosti (tudi) argentinske socializacije ostal močan dejavnik slovenske kulture. Ohranil se je na zavestni in tudi podzavestni ravni, v razmeroma veliki meri je ohranjeno tudi »primarno« dožemanje slovenskega jezika (kot »mater-Inega«), zato so te osebe dejansko podobe dveh enakovredno navzočih kultur. Teritorialna identiteta je v tem primeru prevladujoče argentinska, saj imaginarna podoba, pa tudi enkratni obisk ne moreta nadomestiti vsakdanjega fizičnega stika, delovanja v argentinskem prostoru. Kljub temu lahko ugotovimo, da se je z odprto možnostjo obiska domovine staršev ta oblika etnične in politične identitete nekoliko okrepila, o čemer pišem v prejšnji točki.

Tretja generacija razmeroma zelo uspešno ohranja kulturne in idejne vzorce in v veliki meri tudi slovenski jezik. Vendar pa prav tako, kot je slovenski jezik čedalje bolj le še »drugi«, skoraj tako kot npr. angleščina, tudi kulturna identiteta izgublja emotivni naboj in pridobiva značilnosti zgodovinskega spomina oziroma etničnega izvora te generacije. Podobno je tudi s teritorialno identiteto.

Političnost je v primeru SPE izrazito kompleksen pojem – to ugotavljamo že skozi vso razpravo. Če je etnična identiteta del človekove osebne identitete, lahko enako trdimo tudi za političnost. V primeru »običajne« izseljenske situacije oziroma pripadnosti izseljenski skupnosti (2., 3. generacija) je političnost na splošno sicer zelo zmanjšana ali nična, prevlada zgolj občutek kulturne pripadnosti pradomovini. V primeru SPE pa ugotavljam, da je »političnost« – predvsem v smislu svetovnonazorske ideološke pripadnosti – del celotne podobe te skupnosti, tako tudi posamezniki v njej v procesih (dvojne) socializacije absorbirajo političnost (ideološkost) kot del narodne identitete, zanje ima »slovenstvo« že samo po sebi političnoverški pomen. Čeprav lahko z leti ugotavljamo, da se mlajše generacije čedalje manj zanimajo za politična vprašanja, ostajajo vzporedno s »kulturno« etnično identiteto tudi (morda na nizki ravni, pa vendar) konstante zvestobe katoliški veri, pretežno desni politični usmeritvi

ter zgodovinskega spomina na izvor te emigracije (»mit mučeništva«). Z manjšanjem identificiranja s slovenskim jezikom se manjša tudi njegova vloga dejavnika oblikovanja in ohranjanja kulturne identitete.¹¹

SLOVENSKA POLITIČNA EMIGRACIJA JUTRI

Prihodnost te in podobnih skupnosti je zelo težko napovedovati, glede na izkušnje s predvojnimi politično-emigrantskimi izseljenskimi skupnostmi pa vendarle lahko vsaj nakažemo smeri dogajanja, seveda ob temeljni predpostavki, da se v argentinski in slovenski družbi ne bo zgodilo nič takega, kar bi lahko bistveno vplivalo na tekoče procese.

Ugotovimo lahko, da političnost močno vpliva na ohranjanje etnične identitete in zavira učinkovanje asimilacije. Z manjšanjem političnosti, počasnim prevrednotenjem slovenskega jezika (od »materinega« k »drugemu«) in časovno oddaljenostjo od zgodovinskega izvora se manjša emotivna energija skupnosti. S tem se bo tudi vpliv političnosti v vsej njeni celoti zelo zmanjšal, bo pa (političnost) ostala del – čeprav morda majhen – identitete, politične kulture te skupnosti in njenih posameznikov.

Glavna naloga in hkrati težava v srednjeročnem obdobju SPE, predvsem pa njenega vodstva bo: naučiti se živeti brez zunanje sovražnika in ob tem ohraniti kompaktnost, ki jo je doslej kot politični dejavnik reševala pred prevelikim delovanjem asimilacije. Zvestoba slovenskim koreninam bo morala postati vrednota zase, pa čeprav bo povezana s specifičnim zgodovinskim spominom. Tudi omenjena prizadevanja vodstva in obnašanje skupnosti bodo podvržena logičnim zakonom akulturacije – manjši bo »odpor«, hitrejše bo delovanje asimilacije. Glede na dosedanji razvoj dogodkov in trenutno stanje, ki ne kaže izrazitega kvantitativnega osipa, lahko tej skupnosti v tem pogledu napovem še dolgo prihodnost. Stopnja identifikacijske, morda folklorno-simbolne identitete,¹² na kateri so danes društva predvojnih izseljencev v Južni Ameriki ali ZDA, je za to skupnost še razmeroma daleč.

Prav na primeru teh skupnosti pa se lahko naučimo, da na določeni ravni »padanje« identificiranja s »pradomovino« zastane, ostane na ravni kulturne diaspore kot konstantne, na nek način »avtohtone manjšine«. Ali bo kulturnoetnična zavest slovenstva svoje padanje pri tej skupnosti ustavila na višji ravni kot v primeru staronaseljencev, je odvisno tudi od slovenske države, ki bo morala najti učinkovite načine kontinuiranega komuniciranja in dejavnega sodelovanja – tako s to kot z vsemi drugimi slovenskimi izseljenskimi skupnostmi po svetu.

¹¹ Več o vprašanju jezika v izseljenstvu v: Zvone Žigon, *Otroci dveh domovin*, ZRC SAZU, Ljubljana, 1998; Zvone Žigon, *Funkcionalni bilingvizem in Slovenci v Argentini in Urugvaju. V: Dve domovini/Two Homelands*, št. 7, ZRC SAZU, Ljubljana, str. 71-95.

¹² Glej: Žigon 1998b, 104-106.

VIRI IN LITERATURA

- Ahčin, Milena. 1997. *Slovenščina v družini in naši šoli: študijski dan za učiteljstvo, marca 1997*. Slovenska hiša, Buenos Aires.
- Bela knjiga slovenskega protikomunističnega upora*. 1985. Tabor ZDSPB. ZDA.
- Blatnik, Franc. 1983. *Tudi slovenski mučenci morajo biti vpisani v seznam svetnikov*. Zal. Filip Žakelj, Buenos Aires.
- Brumen, Vinko. 1970. Naš izseljenski tu in sedaj. V: *Meddobje/Entresiglo*, št. 3, str. 182 – 210. SKA, Buenos Aires.
- Brumen, Vinko. 1984. Naši naglavni grehi. V: *Meddobje/Entresiglo*, št. 1-2, str. 3 – 16. SKA, Buenos Aires.
- Constitucion de la Nacion Argentina*, Libro 2, sexta parte, capitulo XI, 22. 8. 1994, str. 130-140. Buenos Aires.
- Corsellis, John. 1997. The Slovene Political Emigration 1945-1950. V: *Dve domovini/Two Homelands – Razprave o izseljenstvu/Migration studies*, št. 8, str. 131-159. Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU, Ljubljana.
- Dve domovini/Two Homelands – Razprave o izseljenstvu/Migration Studies*. Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU, Ljubljana.
- Gogala, Mirko. 1967/69. Teologija dialoga. V: *Meddobje/Entresiglo*, št. 4-6, str. 165-179. SKA, Buenos Aires..
- Gogala, Mirko. 1992. Ideologija, politika in vera. V: *Meddobje*, št. 3-4, str. 168-182. SKA, Buenos Aires.
- Gogala, Mirko. 1994. Kaj je z našo ideologijo. V: *Meddobje*, št. 1-2, str. 29-53. SKA, Buenos Aires.
- Gogala, Mirko. 1996. *Usoda izseljencev*. SKA, Buenos Aires.
- Horvat, Avgust. 1997. Prizadevanja za izobrazbo med slovenskimi izseljenci v Argentini. V: *Dve domovini/Two Homelands – Razprave o izseljenstvu/Migration studies*, št. 8, str. 37-48. Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU, Ljubljana.
- Hyman, Herbert H. 1969. *Political socialization*. New York.
- Jenšterle, Marko. 1992a. *Z argentinskimi Slovenci*. Karantanija, Ljubljana.
- Južnič, Stane. 1978. *Socialna in politična antropologija*. Partizanska knjiga, Ljubljana..
- Južnič, Stane. 1987a. *Antropologija*. DZS, Ljubljana.
- Južnič, Stane. 1987b. Sakralizacija in ritualizacija oblasti. V: *Teorija in praksa*, 5-6, str. 704-719. FDV, Ljubljana.
- Kermauner, Taras. 1992. *Slovenski čudež v Argentini, Trilogija, Predstavitev SPE*. SKA, Ljubljana.
- Koledar Svobodne Slovenije*. 1949, 1951, 1952, 1953. Svobodna Slovenija, Buenos Aires.
- Krek, Miha. 1969. Narodni praznik 29. oktober tudi Dan slovenske zastave. V: *Zbornik Svobodne Slovenije*, str. 195-196. Svobodna Slovenija, Buenos Aires.
- Kumpes, Josip. 1989. O povezanosti religije i etniciteta. V: *Migracijske teme* V, št. 2-3, str. 191-197. Institut za migracije i narodnosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.

- Lenček, Ignacij. 1954. Iz etike narodnosti. V: *Vrednote*, II. knjiga, str. 5-27. Slovenski katoliški inštitut, SKA, Buenos Aires.
- Lewelen, Ted C. 1992. *Political Anthropology – An Introduction*. Bergin&Garvey, Westport, Connecticut, London.
- Leyes nacionales*, str. 1128, ley 817 – Inmigracion y colonizacion. Buenos Aires.
- Loboda, Marjan; Dolenc-Vesel, Nada. 1997. *Slovensko šolstvo v Argentini* (gradivo za predavanje – rokopis). Ljubljana.
- Lukšič-Hacin, Marina. 1999. *Multikulturalizem in migracije*. Založba ZRC, Ljubljana.
- Mislej Irene. 1992b. Odnos Argentinskih Slovencev do domovine. V: *Meddobje*, št. 1-2, str. 84-90. SKA, Buenos Aires...
- Mlekuž, Jernej. 1999. *Geografska in etnološka študija o Slovencih v Mendozi* (diplomska naloga). Filozofska fakulteta, Ljubljana.
- Mrak, Andreja. 1999. *Politični in družbenogeografski vidiki Slovencev v Barilochah (Argentina)* (diplomska naloga). Filozofska fakulteta, Ljubljana.
- Rant, Jože. 1962a. *Pastoralni pogledi na poskus religijske sociologije slovenske emigracije v Argentini* (izvleček doktorske disertacije). Buenos Aires.
- Rant, Jože (ur.). 1998. *Zbornik dela v zvestobi in ljubezni – Zedinjena Slovenija 1948-1998*. Društvo Zedinjena Slovenija, Buenos Aires.
- Rant, Jože. 1999. Pisma treh urednikov Meddobja. V: *Meddobje*, št. 3-4, str. 205-216. SKA, Buenos Aires.
- Rant, Pavle. 1956. Gospodarski položaj in uspehi povojne emigracije v Argentini. V: *Koledar in zbornik Svobodne Slovenije*, str. 217-224. Svobodna Slovenija, Buenos Aires.
- Rant, Pedro. 1959. *La Inmigración Eslovena en Argentina* (doktorska disertacija). UBA, Facultad de Ciencias Económicas, Buenos Aires.
- Rot, Andrej. 1992b. Slovenski tisk v Argentini po drugi svetovni vojni. V: *Dve domovini/Two Homelands – Razprave o izseljenstvu/Migration studies*, št. 2-3, str. 209-233. Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU, Ljubljana.
- Simčič, Zorko. 1999. Biti (ali ne biti) to, kar si? V: *Nova revija*, št. 207-208, julij-avgust, str. 134-162. Nova revija, Ljubljana.
- Slovenski izseljenski koledar*. Letne izdaje od l. 1954 do 2000. Slovenska izseljenska matica, Ljubljana.
- Sušnik, Martin. 1997. *Notranja borba*; besedilo za proslavo Na čast domobranskim žrtvam med komunistično revolucijo na Slovenskem (tipkopis). Buenos Aires.
- Svobodna Slovenija*, tednik. Svobodna Slovenija, Zedinjena Slovenija, Buenos Aires.
- Šuštar, Alojzij. 1983. Odnos vere in kulture v izseljenstvu. V: *Meddobje/Entresiglo*, št. 4, str. 250-262. SKA, Buenos Aires.
- Tabor*, 5-6, 1965; 1-2, 1969; 5-6, 7-8, 1997; 7-8, 1998; september-oktober 1999. Tabor slovenskih protikomunističnih borcev, Buenos Aires.
- Vrednote*. Št. 1, 2, 3-4, 1951, II. knjiga, 1954, III. knjiga, 1955, IV. knjiga, 1957, V. knjiga, 1968. Slovenski katoliški inštitut, SKA, Buenos Aires.

- Vuk-Godina, Vesna. 1990. Skrite tendence in nenamerni vplivi v delovanju agentov (politične) socializacije. V: *Teorija in praksa*, št. 5, str. 675-679. FSPN, Ljubljana.
- Žigon, Zvone. 1996b. Funkcionalni bilingvizem in Slovenci v Argentini in Urugvaju. V: *Dve domovini/Two Homelands – Razprave o izseljenstvu/Migration Studies*, št. 7, str. 71-95. Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU, Ljubljana.
- Žigon, Zvone. 1998b. *Otroci dveh domovin*. Založba ZRC, Ljubljana.

SUMMARY

SLOVENE POLITICAL EMIGRATION IN ARGENTINA

Zvone Žigon

The text is intended to sum up the observations, which offer through extensive, mainly historical-descriptive chapters of the author's doctoral dissertation on Slovene political emigration (SPE) in Argentina. The text is also an expedient for a better understanding of the question of influence of politics on ethnicity in emigration, and for understanding the SPE itself in Argentina, and of all other similar communities.

The text enumerates the following »technical« reasons for an expressive preservation of Slovene identity:

- *The significance of a strong internal organisation from the times of common dwelling in refugee camps in Italy and in Austria,*
- *The crucial role of the almost coincident arrival and of a relatively serried settlement in some areas of Buenos Aires,*
- *An extremely high educational structure with one fourth of educated people, of those approximately 80 clergymen,*
- *Expressively multicultural and as well counter-leftist policy of the then (1947-1949) Argentinean state, and*
- *Expressive cultural self-sufficiency and introvert nature of the discussed community.*

The SPE is based on elementary »postulates«, components, ideological premises as counter-communism, Catholicism and nationalism; attached to those can be – from different mental levels – the significance of inclusion into an organisational structure (local homes, cover organisation), and the emotional connection with the history of domobranstvo (home guards) – from combat to the after war massacres. On those levels the members of the SPE lived and live the politics.